

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Modern futbol a świat kibiców”, Wrocław 18–19 maja 2016

Jarosław Kończak

Piłka nożna jest najbardziej popularną dyscypliną sportową na świecie i ma dziś wymiar nie tylko sportowy, który dla kibiców jest oczywiście najważniejszy. A przecież wynik i poziom sportowy stanowią tylko część szerokiego zagadnienia, jakim jest futbol i to właśnie liczne aspekty tej dyscypliny sportowej były tematem konferencji „Modern futbol a świat kibiców”, której szósta edycja odbyła się w dniach 18–19 maja 2016 roku na Stadionie Miejskim we Wrocławiu oraz w siedzibie Dolnośląskiej Szkoły Wyższej będącej organizatorem tego wydarzenia. Konferencja została pomyślana jako interdyscyplinarne przedsięwzięcie mające swój wkład w *football studies* i obejmujące swoim zasięgiem różne dyscypliny naukowe, dla których piłka nożna to temat nie tylko sportowy, ale również społeczny, psychologiczny i gospodarczy.

Pierwszy dzień konferencji poświęcono zagadnieniom związanym z fanami sportu w Polsce. Dr hab. Tomasz Sahaj z Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu przybliżył literaturę dotyczącą kibicowania w Polsce oraz to, w jaki sposób kibic i kibicowanie są u nas odbierane. Powszechne postrzeganie fanów piłki nożnej, zwłaszcza tych najbardziej zagorzałych, zwanych „kibolami” lub często „pseudokibicami”, przez lata niewiele się zmieniło. Zdaniem przeciętnego odbiorcy to zazwyczaj ktoś, komu nie wiedzie się w życiu, nie ma aspiracji, więc swoją frustrację rozładowuje na stadionie. Ki-

bic dzielący świat na swoich i obcych w dzisiejszej rzeczywistości staje się w swoim mniemaniu jednym z obrońców miasta, regionu przed „obcymi”, którymi mogą być fani innych drużyn, obcokrajowcy lub osoby o innych przekonaniach. Tak konfrontacyjnie nastawiony kibic jest podatny na polityczną retorykę, zwłaszcza środowisk prawicowych. I chociaż Euro 2012 pokazało w Polsce, że kibicowanie może być w głównym nurcie wydarzeń, rodzajem celebracji i świętowania, to jednak fani, zwłaszcza klubowi, dalej są bliżsi postawom nacjonalistycznym i nietolerancyjnym wobec innych. O kulturze, tożsamości, wzorcach i emocjach fanów, a przede wszystkim pseudokibiców piłkarskich, mówił dr Konrad Maj z Uniwersytetu SWPS w Warszawie. W swoim wystąpieniu zaznaczył m.in., że pseudokibic jest nietolerancyjny wobec innych i nawet częściej koncentruje się na walce z innymi fanami, niż na wspieraniu swojej drużyny. Zwracał przy tym uwagę na ryzykowne flirty polityki z pseudokibicami oraz tolerowanie przez władze Polskiego Związku Piłki Nożnej tak niebezpiecznych zjawisk, jak race odpalane na stadionach.

O bezpieczeństwie futbolu w świetle przepisów unijnych mówiła dr Renata Koczyk z Politechniki Wrocławskiej. Zwróciła uwagę na to, że nie samo prawo i jego przepisy, ale jego konsekwentne stosowanie mają tu kluczowe znaczenie. To dotyczy zapewnienia bezpieczeństwa na imprezach masowych, szczególnie tych

o podwyższonym ryzyku, czyli na meczach piłkarskich. O tym, jak ważny to problem przypomniał Michał Karyś z portalu stadiony.net, opisując największą europejską tragedię piłkarską na stadionie Hillsborough, i jej konsekwencje dla bezpieczeństwa meczów w Europie, w wyniku której zginęło 96 kibiców¹. Inny aspekt w tej materii przedstawiły w referacie „Zakaz klubowy – szczególny instrument zapewnienia bezpieczeństwa meczu piłki nożnej w Polsce i Niemczech” adwokat Angelika Chlebowska i mgr Karolina Sondej z Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu. Prelegentki wykazały dużą niechęć klubów do informowania o nakładanych zakazach, które niechętnie korzystają z tej sankcji, nie wierząc w to, że będzie ona skutecznie egzekwowana. Przepis w wielu miastach pozostaje więc martwy.

W dyskusjach, które były podsumowaniem poszczególnych bloków pierwszego dnia konferencji największe emocje wzbudził portret kibica piłki nożnej, jego tożsamość oraz kwestie możliwości prezentowania swoich poglądów politycznych podczas meczów. Padało szereg uwag, że choć znane są negatywne zachowania pseudokibiców w Polsce, to jednak nasz kraj nie jest pod tym względem odosobniony w Europie, i to co dzieje się na Starym Kontynencie niejednokrotnie jest bardziej spektakularne i niebezpieczne dla widowiska niż najgorsze przykłady z rodzimego rynku. W debacie wziął udział m.in. Michał Listkiewicz, były prezes Polskiego Związku Piłki Nożnej, dzieląc się swoimi refleksjami z czasów, kiedy był sternikiem polskiej federacji. Chociaż widzi problem bandytyzmu na stadionach, który jest zauważalny w Polsce od lat, to jednak uważa część negatywnych zachowań za pewien folklor. Listkiewicz podkreślał, że niejednokrotnie negatywne

emocje kończą się wraz z opuszczeniem stadionu, a część osób na meczu przyjmuje pewną retorykę najgłośniejszych i najbardziej radykalnych grup kibicowskich, natomiast nie przenosi jej na grunt prywatny czy społeczny.

Po wysłuchaniu części referatów można było odnieść wrażenie, że futbol raczej dzieli niż łączy. Taka konkluzja wynikała m.in. z wystąpienia pt. „Problemy dyskryminacji podczas wydarzeń sportowych” przygotowanego przez dr. Krzysztofa Prandeckiego oraz dr. hab. Krzysztofa Rejmana z Politechniki Rzeszowskiej i Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej w Jarosławiu. Zwrócono w nim uwagę na dyskryminację ze względu na kolor skóry, wyznanie, orientację seksualną, a nawet płeć. Z kolei w referacie dr. hab. Dariusza Wojtaszyna z Uniwersytetu Wrocławskiego pt. „Futbol łączy? Kluby piłkarskie i kibice w podzielonym i zjednoczonym Berlinie” pokazano, że w jednym mieście może być miejsce dla blisko stu rywalizujących ze sobą klubów piłkarskich zrzeszających różne mniejszości narodowe, grupy polityczne. Próbą innej opowieści o kibicach i piłce nożnej, która łączy, a nie dzieli, był referat „PZPN się zmienia. Organizacje piłkarskie w narracjach kibiców na przykładzie programu Kibice Razem” dr. Radosława Kosakowskiego z Uniwersytetu Gdańskiego. Podkreślono w nim, że w jeden projekt zaangażowały się organizacje, które dotychczas więcej dzieliło niż łączyło, czyli PZPN, Ministerstwo Sportu i Turystyki oraz środowiska kibiców.

Drugi dzień konferencji został podzielony na dwa równoległe odbywające się panele „Na trybunach” oraz „Futbol i okolice”. Pierwszy z nich był w dużym stopniu kontynuacją rozmów z pierwszego dnia dotyczących różnych aspektów kibicowania. Na początku zobaczy-

¹ Jest to największa udokumentowana tragedia na stadionie w Europie. Są podejrzenia, że większą była tragedia w Moskwie w 1982 roku, jednak z uwagi na ukrywanie danych przez ówczesne komunistyczne władze nie ma jednoznacznych i wiarygodnych informacji, czy było to oficjalne 67 osób, czy aż 340, jak szacują niektórzy.

liśmy więc próbę uchwycenia całościowego wizerunku kibiców piłki nożnej piłkarskich zaprezentowaną przez dr. Tomasza Janusa z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. W kolejnych referatach przedstawiono różne aspekty kibicowania. Zwrócono m.in. uwagę na działalność społeczną kibiców piłkarskich. Jest to z jednej strony próba zmiany pewnego negatywnego wizerunku kibica tej dyscypliny, z drugiej – pochodna silnej organizacji i wspólnej tożsamości tych grup, które można wykorzystać do szlachetnych celów. Zaprezentowano również aspekty dotyczące kibicowania osób niepełnosprawnych i roli piłki nożnej w aktywizacji społecznej i zawodowej tej grupy. Zaakcentowano pozytywne zmiany infrastrukturalne i społeczną akceptację osób niepełnosprawnych na stadionach. Mówili o tym mgr Paweł Parus, szef Stowarzyszenia Klubu Kibiców Niepełnosprawnych „Razem” (współorganizatora konferencji) oraz dr Dariusz Rutkowski z Dolnośląskiej Szkoły Wyższej. Obaj prelegenci pokazali długą drogę, jaką przeszła polska piłka nożna, z której przed kilkunastoma laty niepełnosprawni byli zupełnie wykluczeni, a dziś są dziś aktywnymi, pełnoprawnymi widzami na meczach piłkarskich.

Podczas drugiego z paneli zajęto się m.in. postaciami obecnych bohaterów i herosów, którymi stali się piłkarze. Dr Anna Pycka z Warszawskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w referacie „Superherosi czy celebryci? Wzory osobowe w biografiiach współczesnych piłkarzy” zwróciła uwagę, że dziś biografie pisze się o bardzo młodych osobach, nawet nastolatkach, bez należytego dystansu do postaci. Największe piłkarskie wzory osobowe w dzisiejszym sporcie to Lewandowski i Krychowiak, piłkarze, których mgr Małgorzata Bulaszewska z Uniwersytetu SWPS w Warszawie zestawiała z największym herosami popkultury, jak choćby Batmanem, którego charakterystyczne cechy można znaleźć w sylwetkach piłkarskich gwiazd. Druga część panelu była poświęcona aspektom marketingowym w sporcie. W refe-

racie „Wykorzystanie koncepcji marketingu strategicznego w procesie budowy przewagi konkurencyjnej klubu piłkarskiego” prof. Zygmunt Waśkowski z Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu poruszył zagadnienia rozwoju marketingu strategicznego w klubach, jako odpowiedź na rosnącą wartość rynku piłkarskiego. W jego opinii zarządzanie w ostatnich latach się poprawiło i coraz więcej klubów wprowadza biznesowe metody zarządzania w oparciu o narzędzia marketingowe. Inne aspekty marketingowe zostały poruszone w referacie autora tego sprawozdania, który przybliżył elementy storytellingowe w piłce nożnej, ze szczególnym uwzględnieniem jego roli w budowie marki klubu, reprezentacji, piłkarzy i kibiców. Piłka nożna wywołuje olbrzymie emocje, które mogą zostać wykorzystane również przez sponsorów sportu, o ile będą potrafili wypracować wiarygodną dla kibiców komunikację marketingową wykorzystującą ich emocje i powiązaną z autentycznymi i poryjającymi dla nich historiami opartymi na piłkarskich motywach.

Ostatnia część konferencji była poświęcona technologicznemu wsparciu dla futbolu, możliwości budowania aplikacji, gier i nowych rozwiązań informatycznych dla kibiców, które dziś są wykorzystywane przez miliony fanów. Zwrócono również uwagę na to, że w dziesiątce najpopularniejszych fanpage’ów na światowym Facebooku aż cztery z nich dotyczą piłki nożnej: po dwa klubów i po dwa – piłkarzy, co pokazuje m.in. siłę dyscypliny i związku emocjonalne internautów tylko z jedną, ale za to najpopularniejszą dyscypliną sportową świata.

Kierownik naukowy konferencji, dr Andrzej Ostrowski z Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, kończąc obrady, wyraził zadowolenie z faktu, że piłka nożna znajduje coraz szersze zainteresowanie środowisk naukowych, które przyczyniają się do lepszego poznania tego ważnego zjawiska społecznego, sportowego, kulturowego i ekonomicznego.